

Tale ved Tage Søndergaard Kristensens afskedsseminar

30.05.08

Af Henning Tjørnehøj

Vi befinder os jo i 40-året for 1968 - et år, der også fik en vis indflydelse på den debat om arbejdsmiljøproblemerne, som er til drøftelse i dag. På det tidspunkt var jeg ansat på AF-kontoret i Århus. Blandt dem, som søgte et uddannelseskift, var der især mange yngre maskinarbejdere eller klejnsmede. De fortalte alle om et støjende, beskidt, støvfylt og på anden måde belastende arbejde, som de gerne ville væk fra.

Desværre havde langt de fleste af dem kun 7 års skolegang. Derfor skulle de have mere skolegang og forpraktik og meget andet, hvis de ville gennemføre en af de mellemuddannelser, som de ønskede at skifte til. Dvs., at de skulle bruge fem-seks år eller mere på et sådant uddannelseskift, og da de ofte havde stiftet familie var det uoverskueligt for det fleste af dem med et sådant uddannelseskift. De måtte derfor gå den tunge vej tilbage til det elendige arbejdsmiljø.

Jeg gennemførte dengang nogle båndoptagede interviews med nogle af disse unge mennesker, som DR var så venlig at bringe. Det skete til Erhard Jacobsens store fortrydelse. Det blev en af de første udsendelser, der kom i hans Aktive Seere og Lytter-kartotek. Tilfældigvis var jeg selv i nærheden af min egen båndoptager, da nu afdøde Jørgen Thorgaard havde en samtale med Erhard om hans nystiftede forening. Han mente at der med disse interviews var tale om "ren østtysk propaganda" - vist nok fordi der imellem de enkelte samtaler blev spillet sange af 'Røde Mor'. Samtalerne udgav jeg senere i bogform: 'Flugten fra rutinearbejdet'

Gennem AOF fik jeg fat i en bog om arbejderbeskyttelse, som det hed dengang, før det mindre udfordrende ord *arbejdsmiljø* gik ind i sproget. I denne bog var optrykt de tre dengang gældende arbejderbeskyttelses-love: 1) en om industri og bygge- anlæg, 2) en om kontor og handel og endelig 3) en om landbrug, skovbrug og gartneri.

De havde været længe undervejs - disse tre love. Det første initiativ til at få gennemført en alle omfattende arbejderbeskyttelseslovgivning blev taget af Socialreformens fader, socialminister K. K. Steincke i 1934. Han nedsatte en kommission, som fire år senere barslede med en overordentlig progressiv betænkning. Den foreslog "forhøjet beskyttelse" i forbindelse med særligt anstrengende eller sundhedsfarligt arbejde, flere pauser og mulighed for forkortet arbejdstid, forbud mod akkordarbejde og gerne også natarbejde, kraftig udbygning af sundheds- og velfærdsforanstaltningerne på virksomhederne og andetsteds. Var denne betænkning blevet til lov, ville mange erhvervsskader eller arbejdsulykker kunne være undgået.

Besættelsestiden udskød denne lovgivning, og Venstre dannede regering 1945 - 47 uden interesse for lovgivning om arbejderbeskyttelse. Under S-regeringen 1947 - 50 kom forhandlingerne i gang, men de blev ikke afsluttede. Derefter dannedes en VK-regering, som syltede sagen. Først med en ny S-regering dannet i 1953 kunne der omsider lovgives i 1954.

I loven om industri og håndværk kan man bl.a. læse, at der "så tilfredsstillende, som skyldigt hensyn til virksomhedens art tillader det, skal sørges for tilførelse af frisk luft Sundhedsskadelige

eller eksplosive luftarter samt røg, damp, stærk hede eller stank ... skal så vidt muligt fjernes på udviklingsstedet ... Arbejderne skal så vidt muligt beskyttes mod stærk varme- eller kuldepåvirkning. ... Arbejdsprocesser skal så vidt muligt være støvfri ... Giftige eller andre for arbejderne sundhedsskadelige stoffer ... skal erstattes med mindre farlige stoffer, hvor dette kan ske uden uforholdsmæssig ulempe for virksomheden”.

Jeg blev temmelig konsterneret over denne så-vidt-mulig-lovgivning og sendte Politiken en dobbelt-kronik. Den blev bragt i efteråret 1970 og kom til at danne grundlaget for en tv-debat i august året efter med titlen: ”En arbejders liv er penge værd for andre” - en debat med AT's daværende dir. Geert Drachmann - en MEGET fin mand af den gamle embedsmandsskole i god miljømæssig afstand fra det dårlige arbejdsmiljø, som han var sat til at bekæmpe - med dir. Schade Poulsen fra DA og med læge Per Gregersen - i mange år derefter SiD's lægelige konsulent - og undertegnede.

Udsendelsen gav anledning til en voldsom kritik i medierne. Den ledende Konservative politiker Ib Stetter mente, at den var udtryk for ”et åbenbart bevidst hadsk nedbrydning af et naturligt samfundsmønster”. Det var dengang de borgerlige endnu turde stå ved, at de var borgerlige. Men - at det skulle være kendetegnende for et *naturligt* samfund, at en stor del af dets lønarbejdere ikke kunne gå på arbejde uden at sætte liv og helbred på spil, det kan man jo undre sig over, hvilket jeg gjorde i en artikel, som Stetter dog aldrig svarede på.

Med denne tv-udsendelse kom arbejdsmiljø-debatten omsider i gang her i landet - et par år efter, at debatten om det ydre miljø var begyndt, en debat der inddrog en langt større offentlighed end arbejdsmiljødebatten. Denne sidstnævnte debat vedrørte jo kun de mennesker, som skal gennemføre den produktion, vi alle er ligeså afhængige af som af ren luft og rent vand. Men arbejderne havde ikke nær så mange - og slet ikke nær så betydende - meningsdannere som forureningsfolket.

Nogle talsmænd havde arbejderne dog, og nogle af dem er til stede her i dag. I løbet af 1970'erne blev der nemlig publiceret en lang række arbejdsmiljø-rapporter af en række studerende og yngre kandidater. Det blev efter mit skøn en af de mest konstruktive konsekvenser af Studenteroprøret. Ikke alt i forbindelse med dette ’oprør’ var lige konstruktivt.

Tankevækkende nok havde der et par år før dette oprør fundet *et lærlingeoprør* sted - med mindst ligeså god grund som Studenteroprøret. Lærlingene havde elendige vilkår: Lønmæssigt, uddannelsesmæssigt, arbejdsmiljømæssigt - på alle måder. Men der var ikke ingen - udenfor en lille indercirkel - som bemærkede dette oprør.

Med de nævnte arbejdsmiljørapporter blev der omsider der rettet lidt op på den komplette mangel på interesse for arbejdsvilkårenes indflydelse på den arbejdende befolknings velfærd og sundhed, som læger, ingeniører og andre indtil da havde udvist. Der havde faktisk været enkelte forskere, som interesserede sig for arbejdsmiljøproblemer. Men deres undersøgelser var blevet lagt til side eller glemt.

En af de helt store arbejdsmiljø-skandaler - måske den største - var, at brugen af asbest fik et sådant omfang, skønt engelske forskere i slutningen af 1920'erne for første gang beskrev de alvorlige lungeskader som følge af anvendelsen af dette materiale. Før omtalte Per Gregersen fandt frem til, at en fransk læge, der i 1856 - 18 ikke 19! - for første gang beskrev skaderne på

centralnervesystemet ved brugen af opløsningsmidler. Men det hindrede som bekendt ikke vidstrakt anvendelse af dette giftmiddel.

Der er ingen tvivl om, at arbejdsgiverne i al almindelighed har været utilbøjelige til at forbedre dårlige arbejdsmiljøer - skønt de ikke selv mærkede konsekvenserne på deres pengepung. Det blev jo overladt til det offentlige at helbrede, revalidere eller pensionere de skadelidte. Men forskerne var i mange år uansvarligt tavse. Den tavshed blev omsider brudt af deres yngre kolleger i løbet af 1970'erne.

Min interessen for arbejdsmiljøproblemerne gav mig mulighed for ansættelse ved et universitetscenter, som blev etableret for kommunale og amtskommunale midler mhp. senere statsovertagelse i Ribe-Esbjergområdet i 1972: Sydjysk Universitetscenter. Vi blev alle ansat på en treårig kontrakt, og ingen tvivlede på forlængelse.

Glistrup kom imidlertid i vejen, og han stod meget stærkt i Vestjylland, hvor jeg havde lejlighed til at diskutere med ham som S-Folketingskandidat i Vardekredsen tre gange op til skæbnevalget i dec. 1973. Det var ikke nogen rar oplevelse.

Jeg var i øvrigt den eneste reformist på universitets-centret blandt en snes VS'ere, som skrev flittigt i VS-Bulletin, Information, politisk revy, Kurasje osv. Selv skrev jeg flittigt i den lokale Venstresprøjte 'Vestkysten' til de borgerlige lokalpolitikeres store fortrydelse. Og da kontraktfornyelsen skulle finde sted, fik jeg som den eneste at vide, at jeg ikke kunne regne med en sådan ligesom jeg - også som den eneste - blev hindret i at få min forskningsrapport 'Arbejdsmiljøet i jernindustrien' udgivet af Centret. I stedet måtte jeg gå til det socialistiske forlag Modtryk for at få den besørget i trykken. Jeg overlod sagens akter til Bettina Heltberg, som skrev en flammende forarget kronik i Politiken.

Til alt held opslog LO en stilling i foråret 1975 som konsulent for et Fagbevægelsens Forskningsråd. Den stilling var jeg så heldig at få. Inden jeg blev fyret fra SUC, havde jeg skaffet penge til en undersøgelse af kvindelige LO-medlemmers arbejdsmiljø. Den bevilling tog jeg nu med mig til LO. - Og så når vi omsider frem til Tage.

Jeg husker ikke, hvordan jeg fik kontakt med dig. Men en dag i 1975 stod du på mit kontor på 1 sal i Rosenørns Alle, og da vi havde afsluttede vores første samtale, var jeg ikke i tvivl om, at du var manden. Dine svar på mine spørgsmål var behageligt kontante, korte og klare og du røbede en god humoristisk sans. Jeg bad derfor min daværende chef Finn Thorgrimsson om at indstille til LO's forretningsudvalg, at du blev FFs første forskningsansatte.

Du levede helt op til mine forventninger. Selve undersøgelsen blev gennemført til perfektion, men hvad der især glædede mig var den måde de kommunikere med de forbund, hvis medlemmers arbejdsmiljø-problemer vi skulle undersøge. I mange situationer har jeg været sammen med højtuddannede over for arbejderforsamlinger, hvor jeg ofte har måttet krumme tæer. Det var aldrig nødvendigt, når jeg ude i det ærinde sammen med dig. Ingen højrøvhed, ingen fremmedord, klart dansk, forståelig tale. Du var med til at give FF en glimrende begyndelse.

Jeg plejer ved festligheder som denne at medtage Carl Nielsen meget smukke erindringsbog 'Min fynske Barndom' som gave. Rødvind får du jo sikkert nok af. Men vi har aldrig fået talt om din interesse for musik. I stedet får du så denne bog, som jeg skrev, da LO fyldte 100 år for 10 år siden.

Næstforkvinden afviste at udsende den, men til alt held stod min seneste chef i LO Harald Børsting fast på, at den skulle ud.

Kære Tage - jeg håber, at du får et så langt otium, at du kan nå at få læst den og foretage dig mange andre fornuftige ting.